

Το χρονικό της μεγάλης ελληνικής κρίσης

Ο Γ. Παπακωνσταντίνου γράφει το μέχρι στιγμής σημαντικότερο βιβλίο για την δετία

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
Game Over. Η αλήθεια για την κρίση
 εκδ. Παπαδόπουλος, 2016, σελ. 430

Του **ΔΗΜΗΤΡΗ Π. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ***

«Μετά από τρία μνημόνια, τέσσερις εκλογές, έξι πρωθυπουργούς, εννέα υπουργούς Οικονομικών και ένα δημοψήφισμα, έχουμε ακόμη δρόμο μπροστά μας».
 Γ. Παπακωνσταντίνου

Υπάρχει μια μικρή λεπτομέρεια, φαινομενικά όχι τόσο σημαντική μπροστά σε άλλα μεγάλα γεγονότα, που θα μπορούσε ωστόσο να συνοψίσει όλη την ουσία της δετίας της ελληνικής κρίσης: εκεί, γύρω στα τέλη του 2011, η Ελλάδα βρέθηκε συχνά ενόσπον του κινδύνου της εξάντλησης των πετρελαϊκών αποθεμάτων της. Ο λόγος ήταν απλός. Κανείς δεν ήταν διατεθειμένος να πουλήσει στις ελληνικές εταιρείες πετρελαιοειδή με πίστωση, όπως σπουδαίστε αλλού στον κόσμο, προφανώς εξαιτίας της απώλειας της αξιοπιστίας της χώρας. Μια χώρα, το μέλλον της οποίας φαίνεται τότε (και ακόμη) να παλινεστίζαρε ανάμεσα στη χρεοκοπία και στο Grexit. Κι όμως, παράμοια εφιαλτικά δεδομένα για ένα δυτικό κράτος και τους κατοίκους του δεν φαίνεται να έγιναν ποτέ αντικείμενο σοβαρής επεξεργασίας από το μεγαλύτερο μέρος του εγχώριου πολιτικού συστήματος. Κι εκτός από τα κόμματα, σε αυτό θα πρέπει να προσθέσουμε ορισμένους δικαστές, ΜΜΕ, καθηγητές ΑΕΙ, διανοούμενους. Δηλαδή, ένα σοβαρό τμήμα της ημεδαπής ελίτ, το οποίο παρ' όλες τις πασηφανείς εσωτερικές ευθύνες για την εκτόξευση του κρόνου και των ελλειμμάτων, συνέχισε όλο αυτό το διάστημα να καλλιεργεί στους πολίτες πόσες φούσες αυταπάτες και συνανομοιολογικούς μύθους είτε για το πώς δημιουργήθηκε το πρόβλημα, είτε για το πώς θα μπορούσε να λυθεί.

Εκεί έγκειται η μεγάλη αξία του νέου βιβλίου του Γ. Παπακωνσταντίνου (γεν. 1961), πρώην υπουργού Οικονομικών στην κυβέρνηση Γιώ-

ργου Παπανδρέου, του οποίου η πολιτική καριέρα έμελλε να συνδεθεί με τη σοβαρότερη κρίση της μεταπολιτεύσεως, και ο ίδιος να είναι ένας από τους κυριότερους πρωταγωνιστές της. Το βιβλίο βάζει στη σειρά, με ψυχραιμία και πολλές άγνωστες λεπτομέρειες, όλες τις σημαντικές στιγμές στην εξέλιξη της κρίσης. Μάλιστα, το μεγαλύτερο μέρος του επιλέγει να το εστιαστεί και στο πιο κρίσιμο σημείο της: ποιοι ήταν οι λόγοι της παρ' όλων χρεοκοπίας του 2010, και ποια η διαδικασία με την οποία η χώρα οδηγήθηκε στα μνημόνια.

Ειδικά σε ό,τι αφορά τα αίτια της κρίσης, τα όσα παρατίθενται, δύσκολα μπορούν να αμφισβητηθούν. Η κυβέρνηση ΓΑΠ το 2009 παρέλαβε ένα κράτος που πριν από όλα αρνούταν –σκοπής– να καταγράψει τα πραγματικά στατιστικά του στοιχεία. Κι έτσι, με δυο λόγια, καταλάξαμε από το 6% έλλειμμα που έδινε η τελευταία κυβέρνηση Καραμανλή για το 2009, αυτό να αναθεωρηθεί τελικά στο 15,4%! Δύο-τρεις απόλυτοι στατιστικοί πίνακες αποδεικνύουν ξεκάθαρα πότε ακριβώς εκτοξεύτηκαν τα ελλείματα και το κρόνος: την Σεπ 2004-2009. Για το πώς προέκυψε αυτό, θα πρέπει πράγματι να καταφύγουμε σε δομικά προβλήματα του κράτους και της στρεβλής σχέσης του πολιτικού μας συστήματος με τους πολίτες-ψηφοφόρους. Μια γνωστή αλλάσποτε συζήτηση.

Παρότι βαθιά φιλοευρωπαϊός, ο συγγραφέας φροντίζει να αναδείξει παράλληλα και τα λάθη των εταίρων. Μεγάλη καθυστέρηση στη συνεκτιμολόγηση του κινδύνου, εν συνεχεία, διαρκής μετάθεση των επώδυνων αποφάσεων στο μέλλον, αρχική άρνηση της μεγαλύτερης ευρωπαϊκής δύναμης, δηλαδή της Γερμανίας, να ηγηθεί σε σταβρό τρόπο στην αντιμετώπιση του προβλήματος, υπερβολική εστίαση στο «πθικό» μέρος του ζητήματος («οι τεμπέληδες Έλληνες»), λάθη τακτικής (π.χ., η απόφαση της Ντοβίλ περί του ρίσκου των ομολογιστικών), και κατόπιν ένα



Ο Γιώργος Παπακωνσταντίνου ως υπουργός Οικονομικών της κυβέρνησης Γιώργου Παπανδρέου τον Ιανουάριο του 2010, λίγους μήνες προτού ξεσπάσει για το καλό η μεγάλη οικονομική κρίση και η χώρα μπει στο πρώτο μνημόνιο. Ο ίδιος υπήρξε ένας από τους κυριότερους πρωταγωνιστές της.



Ο λόγος του πρώην υπουργού Οικονομικών παραμένει ήπιος ακόμη κι όταν μνημονεύει τους αντιπάλους και διώκτες του, συχνά με βρετανικό φλέγμα και διάθεση αυτοκριτικής.

τιμωρτικές λογικές πρώτο μνημόνιο που απευθυνόταν κατά βάση στα εσωτερικά ακροατήρια των δανειστών. Και μαζί με αυτά, σικνές και σοβαρές διαφάνειες μεταξύ των εκπροσώπων της τρώικας για μικρότερα ή μεγαλύτερα θέματα (π.χ., αναδιάρθρωση κρόνου).

Κι ωστόσο, ακόμη κι έτσι, το ποσό της συνολικής βοήθειας από τα δάνεια των δύο πρώτων μνημονίων έφτασε στο ύψος των 240 δισ. ευρώ. Ένα δυσθεώρητο δάνειο που δεν είχε ξεκαθαρίσει ποτέ στο παρελθόν σε δυτικό κράτος. Υπήρχε, στα αλήθεια, τότε άλλη επιλογή για το ελληνικό κράτος, πλην της προσφυγής στον ευρωπαϊκό μηχανισμό διάσωσης; Κατηγορηματικά όχι. Ελπίζω ότι ίδιος μετά και το περσινό φάσκα ανεύρεσης οποιασδήποτε άλλης εναλλακτικής πηγής χρηματοδότησης (Ρωσία, Ιράν, Βενεζουέλα κ.λπ.) να έχει πειστεί και ο πιο καχύποπτος ότι αυτή η λύση ήταν τελικά μονόδρομος. Και εκτός των άλλων, ήταν και η μόνη που διασφάλιζε και τη γεωπολιτική θέση (καθόλου δευτερεύουσα...) της χώρας στη δυτική «ουμπρική».

Όπως υπονοείται και στο βιβλίο, το πρόβλημα σε κάθε περίπτωση δεν ήταν τόσο η οικονομική διαχείριση του προβλήματος. Παρά την τερπότητα πρόκληση για μια δίωκτος προηγούμενο περσική ελλειμμάτων σε κρόνο-ρεκόρ, αυτή προκάρησε ως το 2011 μάλλον ικανοποιητικά, χάρη στην ισχυρή βούληση κάποιων λίγων σε θέσεις ευ-

θύνης, και στις τρομερές θυσίες των πολλών. Το πρόβλημα ήταν η πολιτική διαχείριση της κρίσης. Κι εδώ οι ευθύνες διακένονται οριζόντια στο πολιτικό σύστημα. Η εσωτερική αντιπολίτευση της τότε κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ υπονόμει το δύσκολο αυτό έργο, ενώ η στάση της τότε αξιωματικής αντιπολίτευσης της Ν.Δ. αλλά και της υπόλοιπης αντιπολίτευσης άλλωστε, με προεδρεύοντα τον ΣΥΡΙΖΑ, θα μπορούσε να συνοψιστεί στη λέξη «ανευθυνότητα».

Το ότι είχαμε εισέλθει σε μια νέα εποχή που η πολιτική εξουσία σήμαινε πρωτίστως αντιδημοφιλείς αποφάσεις και πολύ λιγότερα όφελι για τον εκάστοτε κάτοκό της, θα ήταν κάτι που θα το διαπίστωναν πικρά όλες οι επόμενες κυβερνήσεις που θα έφθαναν εκεί ψώνοντας αντιμνημονιακές παντιέρες. Όπως είχε πει και ο Γιούνκερ, «έξερουμε όλοι τι πρέπει να κάνουμε, απλώς δεν ξέρουμε πώς να το κάνουμε και μετά να κερδίσουμε τις εκλογές».

Η αξία της μετριοπάθειας

Από το βιβλίο μπορούν εντέλει να εξαχθούν ορισμένα σημαντικά συμπεράσματα: πρώτον, τα αίτια μιας κρατικής χρεοκοπίας είναι σχεδόν πάντα εσωτερικά. Δεύτερον, ο ευρωπαϊκός δρόμος της δίκαιης δεν είναι ίσως ο καλύτερος, είναι όμως ο καλύτερος δυνατός. Τρίτον, επιβεβαιώνεται άλλη μια φορά ότι η Ε.Ε. προκάρει μπροστά μόνο μέσα από τις κρίσεις της,

αλλά πάντως προκάρει και δεν διαλύεται. Τέταρτον, ότι η Ελλάδα στερήθηκε στις δύσκολες ώρες από την υπεύθυνη στάση «κακών» τραπεζιτών, όπως ο Μ. Ντράγκι και ο Γ. Στουρνάρας. Πέμπτο και τελευταίο, ότι η κρίση δεν θα τελειώσει μέχρι να βγει η Γερμανία να τραγουδάει ακόμη βραχνά και ανόρεκτα.

Θα ξεχώριζα πάντως και ακόμη μια αρετή του βιβλίου. Παρότι ο Γ. Παπακωνσταντίνου λοδορήθηκε υπερβολικά, ως εξλαστήριο θύμα, για την υπόθεση της λίστας Φαλσινσι –μια ιστορία που ακολούθησε τον δρόμο της δικαιοσύνης, και συνεννώς περιτέυει εδώς οποιαδήποτε αναφορά–, ο λόγος του πρώην υπουργού Οικονομικών παραμένει ήπιος ακόμη κι όταν μνημονεύει τους αντιπάλους και διώκτες του, συχνά με βρετανικό φλέγμα και διάθεση αυτοκριτικής.

Θα έλεγα ότι μετά τη λαίλαπα των έξι αυτών κρόνων, όπου κυράρχησε ο λόγος της «κρεμάλας», του «εμφυλίου» και της πιο φανατικής ρατορείας εκ δεξιών και εξ αριστερών, η μετριοπάθεια αυτή μοιάζει με μουσική στα αυτιά μας. Και είναι το μέτρο που ορίζει πώς πρέπει να εκφραζόμαστε στο εξής όσοι δημοσιολογούμε.

* Ο κ. Δημήτρης Π. Σωτηροπούλος είναι αναπληρωτής καθηγητής Σύγχρονης Πολιτικής Ιστορίας, διευθυντής του ΓΙΜΕ «Εποικισμένη και Επικρατησιακή», αρχισυντάκτης της «Νέας Εστίας».